

dec. 1971

Kunstwerk van de maand

Het afgebeelde kunstwerk is geëxposeerd in de hal van het Centraal Museum bij gelegenheid van de tentoonstelling „Verleden in het heden” (10 jaar Archeologische Werkgroep Utrecht e.o.), welke van 11 december 1971 tot 9 januari 1972 wordt gehouden in twee zalen van het Centraal Museum.

onbekende romeinse meester

Karikatuur van een leesslaaf
(dwerg), gebakken pijpaaarde,
2e eeuw na Chr., hoogte 15 cm.
Kollektie Bosch van Drakesteijn,
Centraal Museum;
(bruikleen aan het Provinciaal
Oudheidkundig Museum).

Archaeologie lijkt soms op een legpuzzel, waarvan vele stukjes ontbreken, en waarbij iedere vondst een belangrijke aanvulling kan betekenen voor het begrip van het grote geheel. Dikwijls bestaan de stukjes van de puzzel uit grondsporen of massa's niet altijd aantrekkelijke scherven, maar soms is er ook een compleet voorwerp, dat ons iets meer vertelt over onze oudste geschiedenis.

Zo'n voorwerp is dit beeldje, dat in de vorige eeuw te Vechten werd gevonden, op - of bij - het terrein, waar de resten van een Romeinse legerplaats werden ontdekt. Het figuurtje is van witte pijpaaarde gemaakt, met behulp van twee afzonderlijke vormen. één voor de voorkant en één voor de achterkant. Beide helften werden vóór het bakken samengevoegd, een vormnaad is nog duidelijk te zien. Sporen van kleur op de mantel laten zien, dat het beeldje vroeger beschilderd is geweest. Het is een dwerg: hij heeft een te groot hoofd, met grote, bolle ogen en dikke lippen. Zijn haar ontbreekt, hij is kaal, of misschien kaal geschoren. Het korte lichaam heeft te kleine armen en benen, de rug is wat krom. Hij is gekleed in een onderkleed, de tunica, daarover draagt hij een zware wollen mantel, die hem geheel kan omhullen en die ook een capuchon heeft: de cucullus. Hij heeft de armen onder de mantel uit gestoken, waardoor deze in zware plooien puntig neerhangt. In de handen houdt hij een open boekrol, waaruit hij leest. Waarschijnlijk stelt hij een leesslaaf voor, die zijn meester bijv. bij de maaltijd moest voorlezen. Een geletterde slaaf dus, die om zijn kennis waardevol was, maar die bovendien extra waarde bezat om zijn mismaaktheid, die lachlust wekte. Men vermaakte zich graag om mismaakten en men beeldde ze ook graag - en dan nog erger dan de werkelijkheid - op allerlei wijzen af. Toch heeft dit beeldje ook nog een meer positieve betekenis. Immers, de lezende dwerg is ook bekend als metgezel van de god van de geneeskunst, Aesculapeus. Hij is dan de „genius cucullatus", een goede geest met de cape aan, hij geeft heilzame slaap aan zieken. Zo is dan deze dwerg ook als genezer en afwender van ongeluk te zien. In het hoofdje van het beeldje zit een steentje, dat er opzettelijk is ingebracht: het is een rammelaar, een stuk kinderspeelgoed. Een grappig poppetje, waarom het kind lachen kon - maar tegelijk een goede geest, die tegen kwaad beschermt.